

Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap.

Vergadering op Zondag 14 Maart 1915, te Utrecht.

Overdracht van het Bestuur

DOOR

P. J. J. COEBERGH.

Ik acht het mij een eer en ik voel mij gelukkig, gedurende twee jaren voorzitter van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap geweest te zijn. Toch besef ik volkomen, dat door mij niets buitengewoons is tot stand gebracht, integendeel moet alles wat tot stand gekomen en geschied is in deze twee jaren, toegeschreven worden aan de persoonlijke werkkraft of medewerking der leden.

Vooreerst kwam een nieuw reglement tot stand, geheel door de samenwerking der leden en hoewel het bij de vaststelling daarvan volstrekt niet ontbrak aan wrijving, kreeg het juist door die samenwerking een vorm en inhoud, die het Genootschap thans op een bijzondere plaats stellen in het tandheelkundig leven. Ook sprak de vorm van het concept-reglement reeds duidelijk uit, dat de samenstellers de oprichting der „Maatschappij tot bevordering der tandheelkunst” niet wilden tegenwerken.

Terwijl er tijdperken zijn geweest, waarin de geest van het Genootschap nu juist niet zeer gezind was voor de oprichting eener „Maatschappij” en ik persoonlijk zelfs mijn sympathie moest prijsgeven voor de meerderheid, die den tijd nog niet rijp achtte, noem ik het dan ook een voorrecht, dat juist ik bij de eerste vergadering der „Maatschappij” een woord van lof mocht spreken namens het Genootschap, tot hen,

die trots tegenwerking toch de oprichting met succes doorzetten.

Ik hoop en vertrouw, dat nog uit vele besluiten in de toekomstige vergaderingen zal blijken, dat het Genootschap niet alleen in woorden, maar in daden wil toonen, volkomen vertrouwen te stellen in den geest der „Maatschappij”.

Dat het Genootschap door het vervormen van zijn reglement thans alleen personen wil uitnoodigen voor het lidmaatschap, is een bijzondere maatregel, welke ik hoop, dat met ernstige medewerking der commissie tot de beste resultaten zal leiden.

Het doorzien der programma's van de vergaderingen der laatste twee jaren stemt tot tevredenheid. Bij het aanvaarden van het voorzitterschap in Maart 1913 achtte ik het nuttig een werk-program mede te deelen. Zooveel mogelijk heb ik aan dat program de hand gehouden. Wij hebben voordrachten gehoord over de grondslagen der conserveerende, prothetische en orthodontische tandheelkunde. Ik noem U ter herinnering de namen van de sprekers: J. Sanders Ezn., Dr. Rumpel, Bernard Frank, Dr. van Loon, B. R. Bakker.

Behalve deze, op mijn program berustende voordrachten, moet ik nog melding maken van de buitengewoon interressante mededeelingen der HH. Grevers en Duijvensz en de demonstratie van M. de Boer.

Is het niet volkomen juist, dat het succes der vergaderingen moet geboekt worden aan de zijde der leden, die daarin met hun wetenschap te voorschijn kwamen? Ook wil ik rechtvaardigheidshalve de wetenschappelijk mislukte zomer-vergadering van 1913 memoreeren, een gevolg van mijne misrekening ten opzichte van den Amerikaanschen gast Dr. Le Cron.

Ter bijeenkomst der „Fédération dentaire internationale” in den Haag, mocht ik namens het Genootschap de aanwezigen op den receptie-avond een welkom toeroepen.

Ook bij die gelegenheid waren het juist verscheidene Genootschaps-leden, die de moeilijke taak der waardige ontvangst grootendeels op zich namen.

Door de bijzondere tijdsomstandigheden einde Juli 1914, heeft geen officieele vertegenwoordiging plaats gevonden op het slechts ten deele geslaagde Internationale Congres te Londen.

Juist deze bijzondere omstandigheden leidden echter in de October-1914-vergadering tot een bijzondere daad. Ik wil dan ook ter eere van den Heer Schleurholts Boerma nog even aanhalen, dat het zijn succes is, dat het Genootschap toen voor de eerste maal en in zoo ruime mate de weldadigheid beoefende.

Dat wij U, hooggeachte Secretaris Bölgertans uit het Bestuur moeten zien treden, ontstemt ons allen. Gij toch hebt ons aller volle sympathie en wij zien U o, zoo noode deze gewichtige functie verlaten.

Ik heb Uw werk, in de jaren van Uw secretariaat, van nabij gade kunnen slaan en bewonderde steeds de gemakkelijke juistheid, gepaard met eene aanstekelijke, natuurlijke opgewektheid, waarmede gij al Uw werk uitvoerde.

Van de bestuursleden en leden hebt gij bijna altijd de volledige medewerking gehad. Uw werk is volkomen geslaagd en dat zal U niet alleen eene voldoening zijn, maar tevens mogen *wij* daaruit de gerechtigde hoop koesteren, dat, als gij binnen korten tijd teruggeroepen wordt aan de bestuurstafel, gij zult toestemmen, daaraan weder zitting te nemen.

Aanvaard onze hulde en onzen dank.

En ook gij, tweede secretaris Hooreman, gaat ons als bestuurslid verlaten, daar gij meendet niet met Uw deelgenoot in de praktijk, die tot secretaris geroepen werd, in het bestuur zitting te kunnen nemen.

Tot actief optreden heeft de secretaris U geen gelegenheid gegeven, daar hij steeds op zijn post was, maar daarentegen hebt gij, uit groote genegenheid voor het Genootschap, steeds met bijzonder heldere adviezen in zijn belang gewerkt. Gij hebt het Bestuur en de vergadering eenige malen door Uw rechtvaardig en juist optreden moeilijkheden gespaard. Wij verliezen dus in U een rechtschapen adviseur uit het Bestuur, maar meenen niet zonder grond, dat gij ook van uit de vergadering ons Uw steun zult blijven verleen.

De H.H. D a C o s t a en D u i j v e n s z, met groote meerderheid van stemmen tot plaatsvervangers benoemd van de twee functionarissen, van wie wij zoo juist afscheid namen, zijn waarlijk reeds genoeg bekend, om van hen groote verwachtingen te koesteren.

Ik heet U gaarne welkom in het Bestuur en verzoek U zoo aanstonds aan dezen tafel plaats te nemen.

Als ik nu nog enkele woorden mag richten tot mijn opvolger, dan moet ik U, waarde V a n H a s s e l t, bekennen, dat ik reeds lang voor Uwe benoeming er van overtuigd was, dat gij eenmaal geroepen zoudt worden den voorzitters-hamer te hanteeren. Dat ik het juist ben, die U dezen hamer mag overreiken, is mij een groot genoegen. Wij hebben elkaar reeds zoovele jaren gekend en ik heb U van het begin van Uw studietijd af tot nu toe, steeds meer leeren waardeeren. Uw indische jaren hebben ons wel lang gescheiden en hebben wij U in persoon in ons midden gemist, maar gij blijft ons lid en ieder die U voor dien gekend had wist, dat, als gij ongeschokt terugkeerdet, gij zeker een hooggeschatte werkkraft zoudt zijn. Dit is gelukkig bewaarheid; gij zijt jeugdig en ongeschokt in ons midden gekomen, Uw werkkraft hebt gij in ruime mate getoond, anderen hebt gij tot werken aangezet en bereid gevonden, door Uwe onvermoeide, heldere overredingskraft. Ik wil U ten laatste nog hulde brengen voor het verkregen succes op Uw moei-

lijken arbeid in zake de aanstelling van legertandartsen, om daaruit tevens te besluiten, dat ook het Genootschap hooge verwachtingen mag koesteren van Uw werk als voorzitter, ja zelfs mogen wij ons gelukkig achten, dat gij deze werkring hebt willen aanvaarden.

Moogt gij er volledige voldoening in vinden!

Geachte medebestuurders en leden, ik dank U oprecht voor Uwe medewerking en Uwe toegevendheid voor mijne tekortkomingen in deze twee jaren ondervonden. Gaarne blijf ik in het bestuur zitting houden, om naar mijn vermogen te kunnen werken voor den bloei van ons Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap.

De nieuw benoemde voorzitter Van Hasselt het woord nemende spreekt de volgende woorden:

Geachte Toehoorders,

Onder de vele geschreven en ongeschreven verplichtingen, die den Voorzitter van het Genootschap zijn opgelegd is er een, die, geheiligd door een traditie van ongeveer 35 jaren tevens als een voorrecht is te beschouwen.

Die traditie toch wil, dat de nieuw geïnstalleerde functionaris zijn ambt zal aanvaarden met een toespraak, een intree-rede, waarbij hij, binnen zekere grenzen natuurlijk, volkomen vrijheid heeft den aard van zijn onderwerp te kiezen evenals de wijze waarop hij het wil behandelen. Het behoeft niet van hooge wetenschappelijke waarde te zijn, het behoeft geene openbaring te wezen van een nieuwe, grootsche uitvinding of ontdekking, o neen, in tegendeel. Slechts het aanroeren en bespreken van enkele feiten en gebeurtenissen in ons vak in de afgelopen paar jaren, 't zij op wetenschappelijk, 't zij op maatschappelijk gebied, het slaan van een blik in de toekomst, wat wij wenschen en verwachten, het belichten van 't een of ander vraagstuk,

dat vele gemoederen in de tandheelkundige wereld bezig houdt, ziedaar in 't algemeen gesproken, wat in mijn oogen van den nieuwen voorzitter in zijn inaugurale rede mag worden verwacht.

Doch vooraf heeft hij zich te kwijten van den taak zijn voorganger op den presidialen zetel met een enkel woord te gedenken. Waar *déze* traditie eigenaardige moeilijkheden en gevaren met zich brengt, omdat ze zoo licht kan leiden tot een ophemelen van elkanders qualiteiten, een soort „*admiration mutuelle*”, die voortspruit uit gewoonte en beleefdheid en niet uit waarlijk eerlijke overtuiging, daar zoude ik zonder eenige aarzeling met deze traditie breken, wanneer ik meende dat ik *of* mijn overtuiging geweld zou moeten aandoen, *of* met het verkondigen van enkele gemeenplaatsen iets wat voor ons allen waarde diende te hebben, tot een gewone banaliteit ging verlagen.

Tot mijn groote vreugde is noch het een, noch het ander thans het geval. In volle eerlijkheid en oprechtheid kan ik hier warme hulde brengen aan onzen scheidenden voorzitter, voor de wijze waarop hij zich in de afgeloopen tweejaarlijksche periode van zijn taak heeft gekweten. En dan denk ik aan het aandeel dat hij had in het voorbereiden van onze vergaderingen, de tactvolle manier waarop hij de bijeenkomsten wist te leiden, altijd op de hoogte van 't geen er behandeld werd, altijd op zijn *qui-vive* en toch nooit zijn opinie opdringend als de eenig ware, de eenig zaligmakende. Altijd attent, ieder het zijne gevend en toch niet strevend naar een goedkoope populariteit. De teugels van het bewind strak in eigen handen houdend en toch zoo zacht dat ook het meest opposante oppositielid zich makkelijk voegde naar zijn wenschen.

Op uitstekende wijze de buitenlanders, die onze vergaderingen bezochten recipiërend, zoowel in als buiten het Genootschap.

Niet alleen zich vertoonende op buitenlandsche vergaderingen, doch er ook sprekende over belangrijke onderwerpen

en er een plaats innemende onder de collega's uit den vreemde die eerbied en waardeering afdwong. Ziedaar, Mijne Heeren, allen feiten, die ons doen gevoelen, wat C o e b e r g h voor het Genootschap is geweest en die mijn woord van hulde geen ijdele klank doen zijn.

Doch tevens zal U hieruit duidelijk worden met welk een bezwaard gemoed ik den door hem opengelaten zetel ga innemen, hoe dankbaar ik ook ben dat hij door zijn functie van vice-voorzitter, en door zijn belofte mij met raad en daad behulpzaam te zijn, zal steunen in mijn taak.

Mijne Heeren, gij hebt het gewild en ge zijt heengestapt over de fysieke en andere bezwaren, die nu eenmaal aan mijn persoon verbonden zijn. Dat ik daarom dubbel reken op Uwe medewerking in alles wat dienen kan en moet om de eervolle positie, die het Genootschap in de tandheelkundige wereld inneemt, te handhaven, spreekt vanzelf.

Zooals in de Octobermaand, toen gij mij als Uw aanstaande voorzitter hebt gekozen, wij ons 's ochtends aan ons ontbijt tevreden hadden te stellen met het oorlogsbrood of noodbrood, dat, nu ja, wel voedzaam en gezond was, doch waarvan wij, toen betere tijden aanbraken, ons haastten ons te ontdoen, om weer te kunnen smullen aan warme cadetjes en heerlijk wittebrood, zóó, M. H., heb ik mijne benoeming beschouwd als een noodmaatregel, waartoe omstandigheden van allerlei aard dwongen. Mijn hoop is, dat ik U niet al te zwaar op de maag zal gaan liggen.

En zoo, zonder het te willen, ben ik toch onvermijdelijk aangeland, bij dat onderwerp, hetwelk ons aller hoofd en hart nu reeds zoovele lange maanden heeft vervuld, ons denken en doen zoozeer beheerscht.

Neen, het zou niet mogelijk en ook niet wenschelijk zijn, dat ook in het Genootschap van deze plaats niet enkele woorden en gedachten en opmerkingen gewijd werden aan dit vreeselijk gebeuren, hetwelk thans zoo'n groot deel van de wereld teistert. Want ook op ons gebied, in ons vak, zal de invloed van dezen krijg zich doen gevoelen.

Toen in de eerste dagen van Augustus van verleden jaar de enorme voorbereiding, die het organiseeren van een wereldcongres vereischt, eindelijk vruchten zou dragen, toen de mannen, die, dag en nacht arbeidende ten einde het welslagen van het 6e Internationale Tandheelkundig Congres in Londen te verzekeren, meenden te mogen verwachten, dat nu de kroon op hun werk zou worden gezet, brak op hetzelfde oogenblik als een donderslag uit helderen hemel, of liever als een steeds dreigender, steeds grooter wordende onweerswolk, de Europeesche oorlog uit.

En inplaats van de verbroedering der vakgenooten van over de gansche wereld, begon de strijd met kanon en geweer, doch ook met pen en drukpers, die zulke vreeselijke, diepe, schrijnende wonden zou slaan.

En de vraag dringt zich aan ons op, wat zal de toekomst brengen? Zullen de mannen, die tot dusver zoo eendrachtig als collega's samenwerkten, tot heil van ons vak, in de Federation Dentaire Internationale, straks als de strijd gestreden is, de haat en achterdocht en minachting, die hen thans bezielt, als burgers van met elkaar in oorlog zijnde natiën, vergeten, en zullen zij weer als te voren te zamen de hand aan den ploeg willen slaan, ter bewerking van nog zoo menig onontgonnen akker?

Of zal de uitspraak van Prof. von Liszt bewaarheid worden, dat het voor vele jaren gedaan zal zijn met wat hij noemt „de internationale stemming”. De internationale arbeid van particulieren is niet mogelijk zonder persoonlijke aanraking in vereenigingen en op congressen. Deze heeft in de laatste jaren een grooten omvang gekregen, moet het nu onmogelijk worden geacht, dat met het sluiten van den vrede de oude toestand in dit opzicht wordt hersteld? Kunnen de persoonlijke banden, die in den loop van den oorlog verscheurd zijn, niet weer worden aangeknoopt en zal een nieuw geslacht moeten opgroeien voor de internationale stemming zal zijn hersteld?

Laten we hopen dat zij, die overhellen tot de laatste

meening, zullen blijken te pessimistisch te zijn geweest, doch laten we tevens ons afvragen, of wij en andere collega's in neutrale landen niet moeten zorgen onze maatregelen te nemen, ten einde te trachten een dergelijk onheil af te wenden.

Nog een andere les heeft de oorlog ons kunnen leeren. Zij is deze, dat wij verplicht zijn verder te zien dan onze dagelijksche belangen, dan onze strijd om het dagelijksch brood en een beetje meer of minder luxe en comfort. Zij heeft ons scherper doen zien, dat wij slechts onderdeelen zijn van de groote gemeenschap en dat voor ieder onzer ook een meer sociale taak is weggelegd. Het mooie élan, waarmee zoo'n groot aantal collega's in Augustus zich aanboden den militairen hun hulp te verleenen, is het bewijs, dat ook in onze kringen dat besef was doorgedrongen.

Het is te hopen, dat dit besef iets blijvends zal zijn en dat wij, ook als de vrede weergekeerd zal wezen, zullen inzien in onze eigen arbeidssfeer een sociale taak te vervullen te hebben. Zoo veel, zoo heel veel, is er wat dat betreft op ons gebied nog te doen en steeds grooter zal de behoefte, de drang worden, dat in bestaande nooden wordt voorzien.

Hebben wij minachting voor die taak, vinden we ze niet belangrijk genoeg, dan drukken we daarmee ons vak een stempel van minderwaardigheid, van een luxe-vak dat niet het recht heeft in een lijn te staan met andere onderdeelen der geneeskundige wetenschappen en moeten wij terug naar het niveau van kappers en pruikenmakers.

M. H., wij weten wel beter. Wij weten wel, dat wat wij dagelijks doen van groot belang is voor het menschelijk organisme. Laat mij toch nog eens het gedenkwaardige woord van den beroemden chirurg Ch. Mayo, aanhalen, waar hij zegt, dat de eerstvolgende groote stap op het gebied der voorbehoedende geneeskunde zal moeten worden gedaan door de tandartsen.

Doch als dat zoo is, laten wij dan toch beginnen met het feit onder de oogen te durven zien, dat zeker niet meer dan

5 % van de 70 % der bevolking die het noodig heeft iets krijgt wat op deskundige tandheekkundige hulp gelijkt.

Waar is dus onze taak. Ik voor mij persoonlijk heb de vaste overtuiging, dat ik zoowel mijn vak- als mijn landgenooten geen beteren dienst kan bewijzen, dan door al mijn beschikbare krachten in dienst te stellen van het doel, de zegeningen der tandheekkunde zóó uit te breiden, dat steeds meerdere en bredere lagen der bevolking er van zullen kunnen genieten. Onze arbeid zal steeds meer worden gevraagd en op prijs gesteld en de volksgezondheid zal er de gunstige invloed van ondervinden.

Langs welke wegen moet dat bereikt worden? Laat me eerst zeggen langs welke wegen niet. Niet moet het gezocht worden in minder goed, minder conscientieus, minder duurzaam werk, evenmin in vermindering van honoreering onzer arbeid, want beide wegen zouden ten slotte leiden tot een doel dat juist tegenovergesteld is aan dat wat wij beoogen.

Neen, de oplossing moet gezocht worden 1°. in het beramen van sociale maatregelen. De Maatschappij tot bevordering der Tandheekkunst heeft, hoe jong ze ook is, reeds getoond, dat ze ernstig wil werkzaam zijn in deze richting, ook de Vereeniging tot Bestrijding van het Tandbederf tracht te doen wat in haar vermogen is; met groote gerustheid kan het Genootschap dat deel der taak aan die vereenigeningen overlaten. Voor zich zelve heeft het in hoofdzaak een andere te kiezen.

Het Genootschap toch, dat immers voornamelijk zijn werkkring zoekt in alles wat de wetenschappelijke zijde van ons vak aangaat, moet zijn aandacht schenken aan alles wat op wetenschappelijk gebied met dit vraagstuk samenhangt.

Het moet kennis nemen van wat gedaan kan worden op prophylactisch gebied, van het welbewust zoeken naar middelen en methoden, die de inspanning en het tijdroovende van onzen arbeid doen verminderen, zonder de deugdelijk-

heid der resultaten aan te tasten. Als ook slechts de helft bewaarheid wordt van 't geen de nieuwe uitvinding van Buckley ter ongevoelig maken van sensibel dentine belooft te zijn, dan heeft hij om die reden alleen al het recht op ieders groote dankbaarheid en erkentelijkheid.

Wanneer de amputatie-methode de exstripatie der pulpae kan doen vervallen, zonder dat het aantal „failure.“ vermeerdert, dan is voorzeker ook een groote stap in deze richting gedaan.

Evenzoo op orthodontisch en prosthodontisch gebied is in dezen nog ontzaggeijk veel te doen en de wijze, waarop tot dusver het Genootschap getracht heeft die taak te vervullen, verdient alle lof. De meest bekwame en verdienstelijke buitenlandsche collega's wist men over te halen hier eene lezing te houden en ons te doen genieten van de vruchten van hun geest en hun arbeid.

En nu kom ik tot een punt, hetwelk ik van deze plaats zeker wel even mag aanroeren. De vraag is mij wel eens gedaan, waarom moeten jullie toch altijd leentje-buur spelen bij het buitenland, hebben de Hollandsche tandartsen zoo weinig wetenschappelijke aanleg, dat, enkele uitzonderingen daargelaten, op werkelijk wetenschappelijk gebied door hen weinig of niets oorspronkelijks geproduceerd wordt?

Het verwijt dat in die vraag ligt opgesloten is m. i. ten hoogste onbillijk. Bij velen van ons zal zeker evengoed als bij beoefenaren van andere vakken de zin voor wetenschappelijken arbeid aanwezig zijn, al was de basis waarop tot voor korten tijd die zin zich moest ontwikkelen, zeer zeker te zwak, dan dat veel resultaat verwacht mocht worden. Nu die basis veranderd is, moet de toekomst ons leeren, wat hiervan het gevolg zal zijn. De voornaamste reden schijnt mij echter toe gelegen te zijn in het feit, dat aan ieder die zich geroepen zou voelen groote wetenschappelijke onderzoekingen en arbeid te verrichten en te publiceren, òf de tijd, òf de gelegenheid, òf beide ontbreken.

En dan spreek ik nog niet eens van het gros der collega's, wier tijdroovende en inspannende dagelijksche praktijk het tot een fysieke onmogelijkheid maakt, zich met wetenschappelijke onderzoekingen bezig te houden.

Doch zelfs zij, die door hun ambt de meest aangewezen personen zouden zijn, hierin iets te presteeren, de lectoren, worden door de eigenaardige eischen, die de organisatie van het tandheelkundig onderwijs en het afnemen van de examens stellen, zoodanig in beslag genomen, dat ook zelfs voor hen tijd en gelegenheid vrijwel ontbreken.

Een arbeid, als door collega van Loon op onze Octobervergadering geopenbaard, verdient dan ook dubbel onze bewondering.

Zoolang evenwel wat dit betreft de toestanden niet zijn veranderd en in overeenstemming gebracht met die in andere wetenschappelijke vakken en faculteiten, zoolang vrees ik, zullen dergelijke verrichtingen tot de hooge uitzonderingen blijven behooren.

M. H. Ik moet eindigen. Te lang reeds legde ik beslag op Uwe aandacht. Ge ziet, veel heb ik in mijn rede aangevoerd, doch neregens ben ik diep op ingegaan. Mijn doel was, eenige onderwerpen in Uwe gedachten terug te roepen, die ons, als ernstige tandheelkundigen, aan het hart moeten gaan, mijn doel was ieder Uwer te doen inkeeren tot zich zelf met de vraag: wat is mijn taak in dezen, moet ook ik iets teruggeven in ruil voor het vele, dat mijn vak mij geschonken heeft?

En hiermede aanvaard ik dus het voorzitterschap van het Tandheelkundig Genootschap voor de komende tweejarige periode.

Moge ik in mijn afscheidsrede kunnen getuigen van den bloei en vooruitgang van onze vereeniging en ons vak, ondanks al het vreeselijke, dat zich rondom ons in de wereld afspeelt. Moge de zorgvolle duisternis, die thans voor miljoenen medemenschen heerscht, hebben plaats gemaakt voor de dageraad van een nieuwe, schoone toekomst en

het woord van den dichter nog eens wéér bewaarheid worden:

Das Alte stürzt, es ändert sich die Welt,
Doch neues Leben blüht aus den Ruïnen.

Ik heb gezegd.

De voorzitter geeft nu het woord aan den heer Bølger voor het houden van zijne voordracht.

Pulpa-amputatie of -exstirpatie?

DOOR

T. C. A. BÖLGER.

M. H.

Wanneer ik voor eenige oogenblikken Uwe aandacht vraag voor eene bespreking van de controverse „Pulpa-amputatie of pulpa-exstirpatie”, dan gelieve men hierin slechts een poging te zien om door het uitlokken eener grondige discussie meer licht te verspreiden over een gedeelte van het arbeidsveld, waarop de tandarts zich dagelijks heeft te bewegen; want in afwijking van de meening, dat het pleit reeds in dezen of genen zin beslecht is, ben ik er verre van af, dit te onderschrijven. En toch kan slechts een der methoden de beste zijn, tenzij het mocht blijken, dat de aangewende modus operandi zich dient te richten naar den aard der voorkomende gevallen.

Ik geloof wel op geen tegenspraak te zullen stuiten, als ik beweer, dat de ideaaltoestand zou bereikt worden, wanneer men er in kon slagen de pulpa in toto te verwijderen en dan het wortelkanaal hermetisch en permanent tot den apex op te vullen.

In hoeverre het noodig of ook maar wenschelijk is dat het wortelvullingsmateriaal antiseptische eigenschappen heeft --

de beantwoording van deze vraag komt m. i. pas in de tweede plaats; ik acht het belangrijker, dat het materiaal aseptisch dan wel antiseptisch zij, mits aan de voorwaarde van vorm- en volumebestendigheid voldaan wordt: Want ik acht het zeer waarschijnlijk, dat een antiseptisch vulmateriaal niet zijn constant volume kan blijven behouden, juist krachtens zijn antiseptische eigenschappen, die het toch slechts kan ontvouwen wanneer het van zijn immanente kracht 't zij in gas, 't zij in vloeistofvorm afstaat, maar waardoor het noodzakelijk aan volume moet inboeten, waardoor de mogelijkheid tot reïnfectie via het for. apicale openkomt. Een aseptisch wortelvullingsmateriaal onder de noodige voorzorgsmaatregelen ingebracht in een steriel wortelkanaal voldoet aan alle eischen, wanneer het tevens zijn volume behoudt.

Voor we echter komen tot de wortelvulling, dienen we eerst de pulpa-amputatie of -exstirpatie-kwestie onder de oogen te zien.

Er is een tijd geweest, waarin men de pulpa-exstirpatie algemeen toepaste, tot in 1874 *Witzel* voorstelde de kroonpulpa te amputeeren en de wortelstomp na toucheering met een mengsel van verdund carbolzuur en tannine te bedekken met een dunne laag carbolcement, die niet volkomen hard wordt.

De bedoeling van *Witzel* was om tenminste nog een deel van de pulpa na de arsenikbehandeling zijn vitaliteit te doen behouden, wat echter gebleken is niet mogelijk te zijn. Met het oog op deze onmogelijkheid en de moeilijkheden aan een werkelijke exstirpatio totalis verbonden, streefde *Robert Baume* er naar de gedevitaliseerde pulparesten door impregneering met borax aseptisch te maken.

De oudere collega's zullen zich nog herinneren, met welke levendigheid het pro en contra dezer methode in vakkringen behandeld werd.

Echter geeft ook *Baume* toe, dat de totale exstirpatie

de beste resultaten waarborgt en het was dan ook alleen de moeilijkheid, die hij hierbij ondervond, die hem en zooveelen na hem, de zijde der amputatie-aanhangers deed kiezen, al wijzigde dan ook voortdurend de keuze van het antisepticum, dat de pulparesten moest steriliseeren.

De moeilijkheid om de pulpa in toto te verwijderen is er trouwens in den loop der jaren niet minder op geworden. Niet dat de hinderpalen als zoodanig toenamen, of dat het instrumentarium niet zeer geperfectioneerd werd, maar het is gebleken, dat de anatomische bouw der tanden en der in hen bevatte pulpae veel gecompliceerder is dan men voor 'n twintigtal jaren wel gemeend heeft. Ik behoef slechts te herinneren aan de corrosie-preparaten van *Preiswerk* en *Fischer*, aan de onderzoekingen van *Adloff* en de afbeeldingen van wortelkanalen in intacte tanden door *Moral* verkregen na behandeling met Oostindische inkt en transparant-maken der tanden naar de methode van *Krause*. (in geconcentreerd carbolzuur); ook wijs ik hier nog op de volgens *Fischer* in de meeste tanden aanwezige delta-vormige uitloopers der pulpa aan den apex, die al weer een complicatie te meer zouden opleveren. Terloops zij er hier even aan herinnerd, dat *Feiler* het bestaan dezer delta-vorming ontkent, maar ze als kunstproducten tengevolge van maceratie na antiformine-behandeling verklaart, wat echter weersproken wordt door *Moral's* proeven met Oostindische inkt, waarbij hij de kleurstof, die in het cavum coronae pulpae was ingebracht, vaak zag verschijnen aan het apicale deel in verscheidene zwarte punten. Hoe dit nu zij, ook zonder delta-uitloopers der pulpa zijn de bezwaren der pulpa-exstirpatie groot genoeg, om ons het oor te doen neigen naar het zoet gefluit der amputatie-aanhangers, wier methode ons veel gemak voorspiegelt. 't Lijkt ook heel logisch; ge kunt wegens de structuurtoestanden een pulpa tóch slechts in de kleine minderheid der gevallen werkelijk exstirpeeren; wat ge doet is dus meestal tóch een amputatie en dan prefereere men de wond-

vlakke aan de oppervlakte boven die in de diepte van den wortel. Bovendien kunt ge door het peuteren in den wortel licht kiemen naar de diepte brengen en zoo de infectie, waarvoor ge vreesdet, juist teweegbrengen. Al wat gedaan behoeft te worden is het aanbrengen van een antisepticum op de wortelstompen, waardoor ze steriel worden gemaakt en alle gevaar voor de toekomst is afgewend. Ik vestig Uwe aandacht op deze laatste zinsnede, want juist daar ligt de moeilijkheid. 't Is roerend te lezen, hoe reeds B a u m e in 1890 overtuigd was in zijn „Einpökungsmethode” het middel tot blijvende conserveering der wortelpulpa te hebben gevonden. Hij zegt:

„Nach Allem finde ich meine Annahme, dass man nach der Aetzung die ganze Pulpa, also auch solche Partien, welche bereits in Zersetzung begriffen sind, mit antiseptischen Salzen bis zur Wurzelspitze und darüber hinaus imprägniren kann, bestätigt. Das ist für mich die Hauptsache, an der sich nicht deuseln lasse. Das Problem, eine Pulpa durchweg aseptisch zu machen, ist damit, wenn ich mich ganz vorsichtig ausdrücke, mindestens im Princip gelöst”.

't Is hard te moeten denken, dat er toch betweters zijn gekomen, die weer zijn gaan „deuseln”; echter B a u m e was een der velen, die toch klaarblijkelijk het probleem niet ten genoegte der nakomelingschap hebben opgelost.

En geen wonder!

K a r l E l a n d e r zegt, en m. i. terecht:

Een antisepticum is geen perpetuum mobile en kan niet eeuwig duren. M a y r h o f e r bewees, dat het enorm sterke trikresol-formaline reeds 3 à 4 dagen na applicatie in het wortelkanaal zijn kracht heeft verloren. Wel is waar kan men nooit zeker zijn een pulpa in toto te hebben verwijderd, maar hoe langer de pulpa streng is, die in de kanalen is achtergebleven, des te moeilijker is ze steriel te maken.

En een aan de amputatie-wonde geapliceerd desinfectans heeft niet onvoorwaardelijk gelegenheid dóór te dringen: Verder is in de wortelpulpa de circulatie gestoord, waardoor licht mikroörganismen blijven voortbestaan; 't antisepticum in 't cavum verzwakt, en de bacteriën komen in beter conditie tot ze sterk genoeg zijn om door 't foramen te dringen.

't Gevaar voor periodontitis is dus proportioneel aan de lengte van de pulparesten.

Ziehier dus M. H., mijn standpunt: naarmate we meer van de pulpa verwijderen met steriele instrumenten en we er in kunnen slagen een aseptisch en volumebestendig vulmateriaal zoo dicht mogelijk bij den apex te brengen, zal het gevaar voor periodontitis geringer zijn, en hiernaar dient dus op deze wijze te worden gestreefd.
